

Skövdes gamla rådhus

Kv. Heimdal 5

Skövde stad & kommun, Västergötland

Renovering av fasader m m 2005

Antikvarisk slutbesiktningsrapport

Thomas Carlquist

Byggnadshistorisk rapport 2007:21

 västergötlands museum

Renovering av fasader mm på
Skövdes gamla rådhus,
Kv. Heimdal 5,
Skövde stad & kommun, Västergötland.

Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

Västergötlands museum har genom undertecknad fungerat som antikvarisk kontrollant vid renovering av fasader m m på rubricerade byggnad. Med anledning av att arbetena avslutats slutbesiktigades dessa dels den 18 maj 2005, dels den 15 juni 2005. Närvarande vid besiktningen den 15 juni var även, för konsulten Sölve Johansson, för generalentreprenören Lars Svensson och Roger Backlund, och för målerientreprenören Hans Nyberg. Någon representant för beställaren var ej närvarande.

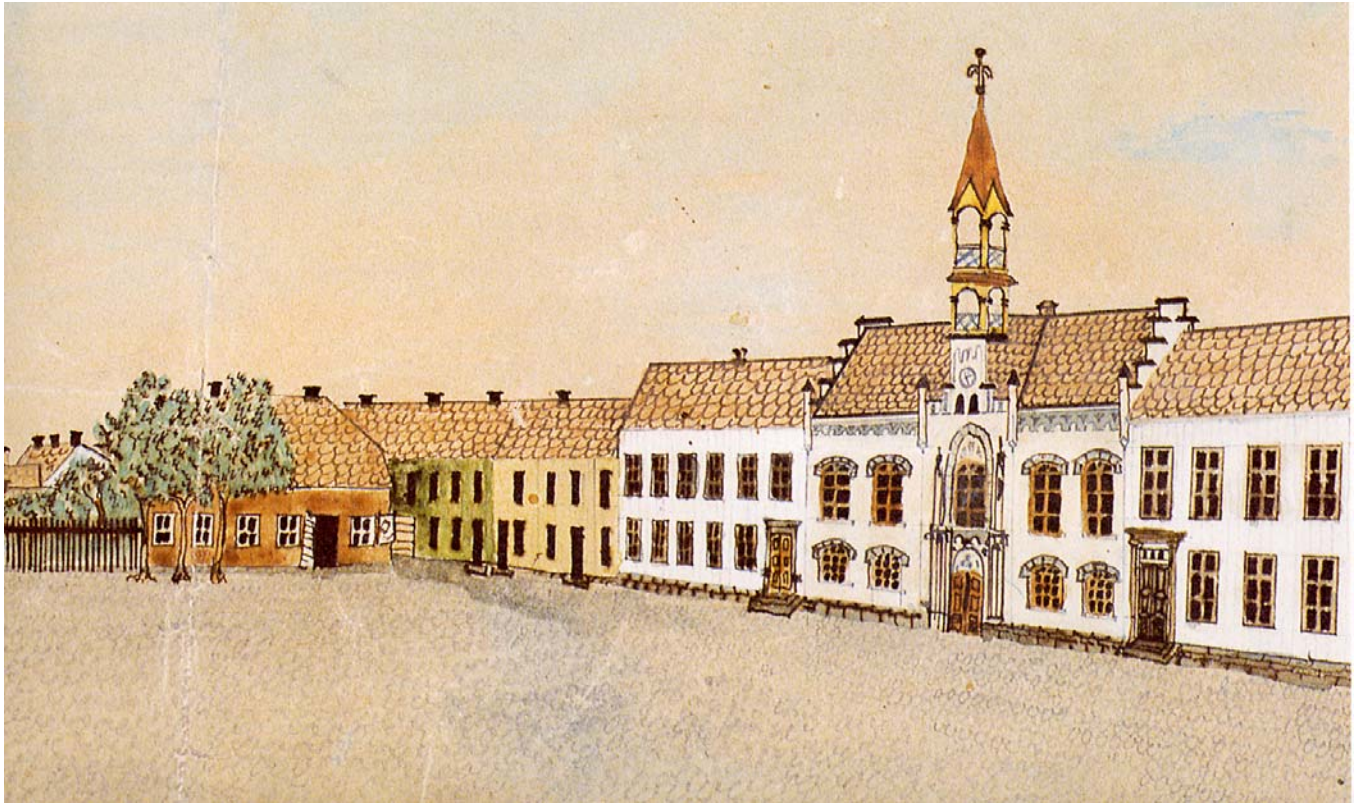
Byggnadshistoria - tidigare renoveringsarbeten

Skövdes gamla rådhus hörde till de många byggnader som lades i aska vid branden 1759. 1762 års riksdag beviljade staden bidrag till byggande av ett nytt rådhus av sten, och efter insamling av frivilliga gåvor fick byggmästaren Sven Westman uppdraget att uppföra det nya rådhuset, vilket skedde åren 1775-76.

Rådhuset byggdes av sten i två våningar och täcktes av ett brutet och valmat tak. Huset ger enligt äldre ritningar och avbildningar intryck av att ha varit förhållandevis enkelt, till synes med slätputsade fasader utan någon ornamentik. På nocken hängde stadens två klockor i ett litet torn. Förutom rådsal i övre våningen inrymde byggnaden även våghus och arrest, samt i den norra halvan skolan jämte boningsrum för rektor.

Samtidigt som ett nytt skolhus uppfördes år 1853, genomgick rådhuset en så omfattande ombyggnad, att det i den följande anmälan till brandförsäkring uppgavs vara nybyggt. Ombyggnaden utfördes efter ritningar av löjtnant Hjalmar Wijnbladh. Härvid höjdes husets övervåning något, men den stora skillnaden var den originella torgfasaden i ”blandad götisk och gammal tysk stil”.

Klocktornet flyttades nu till den nya frontespisen, och kortsidorna pryddes med trappgavlar. Rådhuset var enligt samtida avbildningar avfärgat i ljusst gulockra med grå listverk och bruna fönstersnickerier. Rådsalen låg kvar på sin gamla plats, i nedre våningen fanns ett par boningsrum och fem celler.

Rådhuset i Skövde på en akvarell från 1859, sex år efter den omfattande moderniseringen. Bilden ger en antydning om vilka kulörer byggnaden fick vid ombyggnaden. Original i Västergötlands museum.

Den gamla funktionen med borgmästare och råd bibehölls till 1938 då ett nytt tingshus togs i bruk. I samband med att Skövde stadsmuseum inrymdes i lokalerna i omkring 1950 omfärgades huset i rödrosa. Huset har sedan renoverats flera gånger; år 1967 utfördes viss fasadrenovering. I mitten av 1990-talet omputsades gårdsfasaden med kalkbruk och ommålades gatufasaden. Sedan några år bedrivs här caféverksamhet.

Nedan t. v. Rådhusgatan söderut på ett fotografi från omkring 1870. Mitt i bild (röd pil) ses Rådhuset med tydligt ljusa fasader. Nedan t.h. Rådhuset på ett foto från 1900-talets första år (1914-15 revs trähuset för det nya Kanslihuset av tegel). Rådhuset har fortfarande jämförelsevis ljus fasadfärg och mörka fönstersnickerier. Båda fotona i Västergötlands museums arkiv.

Kulturhistorisk status

Byggnaden har ett betydande kulturhistoriskt värde genom sin funktion som stadens gamla rådhus, därtill stadens äldsta profana stenhus. Rådhuset är uppmärksammat i byggnadsinventering av Skövde centralort, publ. 1991. Byggnaden har varit K-märkt i stadsplan och är för närvarande (våren 2007) föremål för ny detaljplan med skyddsföreskrifter. Fråga om byggnadsminnesförklaring har också väckts.

Skadebild

Fasaderna gav i allmänhet ett slitet och ofräscht intryck. Färgen flagade både på fasad och fönster.

Syfte

Syftet med fasadrenoveringen och omfärgningen är att återge byggnaden ett utseende och karaktär som den bör ha haft vid dess färdigställande år 1853.

Aktuella åtgärder

Ursprungligen var avsikten att reparera fasaderna med ett kalkbruk som samverkar med äldre putsbruk och samtidigt avfärga enligt ovan. Reparera skador i tornet. Se över snöraskydd, samt diverse reparationer av stuprör, fönsterbleck m m.

Arbetsbeskrivning

Gamla rådhuset i Skövde - beskrivning avseende fasad- och takrenovering.
Byggkonsult Sölve Johansson AB, Trollhättan 2001-12-19.

Utförda åtgärder 2005

- Fasad mot torget

Den hårda cementhaltiga fasadputsen var inledningsvis avsedd att tas ned och ersättas med en kalkputs. Emellertid bedömdes, efter att alla färglager tagits bort med lätt bläs-tring, cementputsens vara den sannolikt ursprungliga från ombyggnaden 1853. Detaljer som omfattningar och listverk uppvisade också gamla rester av linoljefärg. Resultatet blev att befintlig puts bibehölls och ilagades med putsbruk av lika sammansättning där skador förekom. Ett parti på ca 2 m² norr om entrén i den svagt utskjutande risaliten murades om och putsades om i sin helhet. Tidigare utförda lagningar med kalkbruk eller hydrauliskt kalkbruk ersattes också med cementhaltigt bruk liknande det befintliga. Grovlagningar av befintlig puts gjordes med KC-bruk B, som finputsades med KC-bruk C.

Efter ilagningar avfärgades fasadytorna mot torget med Hydraulit KC-färg i kulör 46:4 (obrand terra) enligt Kalkfärg 90, dvs ≈ NCS 1010-Y40R, en kulör som bedömdes vara nära den ursprungliga från 1853 års ombyggnad. Listverk och fönsteromfattningar m m målades med linoljefärg i kulör 6A-30 enligt Riksantikvarieämbetets Linoljefärgprov-samling. Fasadytor mot gården har ej åtgärdats vid denna renovering.

- Byggnadens fönster är av olika ålder. Endast någon enstaka fönsterbåge är bevarad från ombyggnaden 1853 (wc invid trappan, små fönster under klockan mot torget), de flesta tycks härröra från slutet av 1800-talet med senare kompletteringar i form av innerbågar o. dyl. Enstaka fönster är sannolikt utbytta i sen tid, troligen på 1980-talet. Alla fönster mot torget har justerats för funktionen, rengjorts från gammal färg, samt har enstaka bågar

renoverats med t ex nya beslag. Allt glas har tagits ur och återinsatts med linoljekitt. Mot gården har en lägre nivå på renovering utförts, huvudsakligen omfattande enklare justering och målning av bågar och karmar.

Alla fönstersnickerier, såväl mot torget som mot gården, liksom entrédörrar, har målats med linoljefärg i kulör 1B-44 enligt Riksantikvarieämbetets Linoljefärgprovsamling. De relativt nyttillverkade pardörrarna mot torget är målade med alkydoljefärg.

- Nya stuprör av kopparplåt med skarpa krökar har monterats mot torget.
- Gatuplanets fönsterbleck av koppar är utbytta mot ny plåt. För övrigt kompletterat där skador funnits. Solbänkar av sten har rengjorts från sentida färg.
- Ventilationsgaller i fasad, tre st ordinära av galvaniserad plåt, har utbytts mot nygjorda gjutna efter förebild och modell från slutet av 1800-talet.
- Av klocktornets bärande delar har rötskadade eller brustna delar utbytts mot nytt virke av samma dimensioner. Nya järnbeslag har tillverkats och monterats, vidare har beslagning med kopparplåt kompletterats.
- Detaljer i tornets spira såsom infästningar och anslutningsbleck mellan olika metaller (järnplåt, kopparplåt, gjuten zink) har reparerats och spiran återmonterats. Tornets takplåt av koppar har ej rörts.
- En ny flaggstång har monterats i gamla fästen av gjutjärn på fasad mot torget.

Övrigt

Parallellt med ovanstående har följande arbeten utförts, utanför beslutet om byggnadsvårdsbidrag.

- Nytt snörasskydd har monterats samt har ståndränna och stuprör försetts med elektrisk uppvärmning.
- Den mindre klockans kläpp har justerats för funktionen.
- Belysningen i tornet har justerats/utbytts.

Avvikelser

Från förfrågningsunderlaget gjordes den viktiga avvikelsen att den befintliga, och sannolikt ursprungliga, putsen bibehölls. De slutliga kulörerna är också justerade i förhållande till Färgsättning-PM.

Administrativa uppgifter

Kostnader

Renoveringsarbetet var kostnadsberäknat till 800.000 - 850.000 kr.

Byggnadsvårdsbidrag

Bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse: 50% av de kulturhistoriskt

motiverade överkostnaderna, 150.000 kr. Beslut om bidrag från länsstyrelsen Västra Götaland 2004-10-08.

Antikvarisk kontroll

Thomas Carlquist, Västergötlands museum, Skara.

Beställare

Skövde kommun, Tekniska kontoret, 541 83 Skövde.

Arkitekt/Projektör

Byggkonsult Sölve Johansson AB
Batterivägen 12, 461 38 Trollhättan

Entreprenör

Mellansvenska fasad Lars Svensson AB,
Box 156, 692 23 Kumla

Arbetsledare

Roger Backlund, Mellansvenska fasad.

Ue måleri

Skaraborgs Måleri
Box 509, 541 28 Skövde

Ue trä

Bygghantverkarna Gamla hus
Söderhåljatorp
543 93 Töreboda

Ue plåt

Schönborgs plåtslageri AB
Box 92080, 541 02 Skövde

Byggmöten

9/2 2005, 1/3 2005, 16/3 2005, 7/4 2005, 27/4 2005.

Besiktningar

Inledande besiktningar och diskussioner med anledning av att museet kontaktades av Skövde kommun under 2000, 2001 och 2002. Besiktning inför påbörjad renovering samt besiktningar på arbetsplatsen ungefär en gång i veckan under arbetstiden. Antikvarisk slutbesiktning den 18 maj 2005 och den 15 juni 2005.

Tidsperiod

Renoveringen påbörjades under februari 2005 och avslutades i maj samma år. Avslutande mindre arbeten som t ex montering av flaggstängen utfördes under augusti.

Fotodokumentation

Negativ färgfilm. Negativ och papperskopior förvaras på Västergötlands museum, Skara.

Handlingar

Handlingar i ärendet sökes i Västergötlands museums arkiv under diariernr 363/01, samt hos Länsstyrelsen Västra Götaland under diariernr 434-10056-2002.

Västergötlands museums projektnr var 6491.

Besiktningens utlåtande

Vid den andra delslutbesiktningen den 15 juni 2005 konstaterades att renoveringsarbetena i alla väsentliga moment var avslutade.

Efter vad läns museet erfar har arbetena utförts väl och i enlighet med museets rekommendationer. Byggmöten har gett möjlighet till fortlöpande diskussioner som lett till ändringar gentemot bygghandlingar. Den väsentligaste ändringen har varit att bibehålla den till synes ursprungliga cementhaltiga fasadputsens och endast laga skador i densamma. Utförda arbeten godkändes den 4 aug. 2005 från antikvarisk synpunkt.

Skara i april 2007

VÄSTERGÖTLANDS MUSEUM

Thomas Carlquist
1:e antikvarie

Fotografier

Omslagsbild: Rådhuset efter fasadrenoveringen, maj 2005. 05/52:28A.
Foto: Thomas Carlquist.

Rådhusets fasad mot Hertig Johans torg före renoveringen, foto i febr. 2005.

05/8:15.

*Frontespisen med klocktornet före renoveringen.
Foto i febr 2005, 05/8:5.*

*Alla puts- och stendetaljer var, liksom samtliga fönster-
snickerier, målade vita sedan 1950-talet. Foto i apr. 2002.*

Foto: Thomas Carlquist

Rådhuset
Kv. Heimdal 5
Skövde stad & kn
Västergötland

Ovan. Trävirket i klocktornet var delvis rötskadat och målat med olämplig färgtyp. Vissa delar saknades och fick nytillverkas. Foto i mars 2005, 05/15:32A & 35A.

Klocktornet rengjort från gammal färg, skadade delar i stomme och bock utbytta, och belysningen utbytt. Foto i mars & april 2005, 05/16:15 & 05/16:23A.

*Ovan & t.h.: När sentida färglager blästrats av framkom dels att den befintliga putsen bör ha varit ursprunglig, dels äldre färglager i grått.
Foto i mars 2005, 05/15:11A & 15A.*

*T.v. och nedan: Fönstrens solbänkar och delar av det dekorativa listverket visade sig vara skrädhuggen kalksten.
Foto i mars 2005, 05/15:13A & 21A.*

Tidigare lagningar med kalkbruk ersattes med KC-bruk liknande fasadputsen. Foto i mars 2005, 05/13:4A resp. april 2005, 05/16:5A.

Ett parti av fasaden norr om entrén behövde putsas om. Stommen (på detta ställe) innehöll såväl kalksten som tegel. Foto i mars 2005. 05/13:3A.

Foto: Thomas Carlquist

De små fönstren under uret (t.v.) hör till byggnadens äldsta och har lagats flera gånger. Nu togs alla beslag bort på alla fönster och fogar justerades innan beslagen återmonterades.

Foto i mars 2005, 05/15:25A, resp. april 2005, 05/16:4A.

Det rikt ornerade fästet av gjutjärn för flaggstången (som också stagas av ett par sidostöd). Ett nytt kopparbleck. Foto i maj 2005, 05/45:30A.

Fönstersnickerierna målades rödbruna i bränd terra. Foto i maj 2005, 05/45:31A.

Ovan: Alla putsdetaljer i listverken målades med ljusgrå linoljefärg (grön umbra), fasadytorna med KC-färg i ljusgul kulör (obränd terra). Foto i maj 2005. 05/23:3A.

Höger: Tre enklare ventilationsgaller av galvplåt utbyttes mot gjutna efter 1800-talsmodell och målades i fasadens kulör. Foto i maj 2005, 05/45:32A

Nedan t.v: Klocktornets spira av zinkgjutgods och kopparplåt. Kopparplåten byttes ut. Maj 2005, 05/23:6A.

Nedan t. h: Nya vattkupor och stuprör av koppar och elslinga i ståndrännan. Maj 2005, 05/45:33A

Ovan t.v: Rådhuset under fasadarbetet i april 2005. Cafédets utservering möblerade i Mellansvenska Fasads lastbilsflak. T. h. Rådhuset färdigrenoverat, maj 2005. 05/22:27A & 05/52:28A

Rådhusets fasad mot Hertig Johans torg, återställd till sitt 1800-talsutseende. Foto i maj 2005. 05/52:27A.